

V. Творчість українських письменників-емігрантів

(Загальний огляд)

Протягом ХХ ст. у зв'язку зі складними соціально-економічними й політичними умовами мільйони українців залишали свої домівки в пошуку кращого життя на чужині.

В історії виділяють три етапи еміграції за кордон:

1) перед Першою світовою війною (причини - в основному соціально-економічного плану);

2) у міжвоєнний період (причини політичного характеру); емігранти - представники української інтелігенції, прихильники вільної України);

3) у період Другої світової війни; «переміщення осіб» (протягом 1945 - 1947 років було здійснено переміщення осіб на місця постійного проживання до США, Канади, Австралії, Бельгії, Латинської Америки).

Довгий час письменників, які потрапили у хвилю еміграції називали зрадниками, їхні твори не були введені в програми, не друкувалися. З проголошенням незалежності України у 1991 р. більшість творів письменників-емігрантів знайшли свого читача.

Є. Маланюк підкреслював; «Еміграція - це завжди наслідок поразки». Шукаючи її причини, поет зазначав: «у підступності більшовиків, егоїзмі європейських урядів, бракові військових засобів - зброї чи амуніції, ще якихось зовнішніх причинах, як, навпаки якраз, у власному небажанні вибороти собі волю».

Після поразки УНР 1921 р. багато українських письменників емігрувало до Чехословаччини. Об'єднані світоглядними позиціями, державницькими переконаннями, проблематикою, мистецькими уподобаннями, митці утворили «празьку школу» поетів.

«Празька школа» - об'єднання письменників і поетів (умовно-літературна організація, що не мала статуту, членства, структури), своєрідний творчий клуб, у якому циркулювала низка художніх, філософських, політичних ідей. Це українські поети, що творили в Празі, Варшаві, Подєбрадах, Львові. Це були діти колишніх емігрантів або українські письменники-емігранти, які сприйняли поразку революції 1917 р. як національну ганьбу, були інтерновані в табори (на території Польщі поблизу м. Каліша), спробували об'єднати творчу енергію на основі художньої літератури. Через неприяне ставлення Польщі до українців більша частина митців емігрувала до Чехословаччини і навчалася у вищих навчальних закладах (Українському вільному університеті, Українському педагогічному інституті ім. Драгоманова, Українській господарчій академії та ін.). Творчість «празжан» формувалася під впливом західної культури та історичного минулого українського народу. Для них була характерна історіософічна лірика (позначена мудрістю історії).

До «Празької школи» належать Юрій Дараган, Євген Маланюк, Леонід Мосендз, Олекса Стефанович, Олег Ольжич, Олена Теліга, Галя Мазуренко, Оксана Лятуринська, Іван Ірлявський та ін.

Друга хвиля еміграції українського письменства- постає на теренах Західної Німеччини.

Найяскравішою сторінкою українського літературного процесу 40 - 50-х років було заснування восени 1945 р. в Західній Німеччині Мистецького українського руху (МУР), який об'єднав письменників-емігрантів (Ю. Шереха, У. Самчука, В. Петрова, І. Костецького, Ю. Косача, І. Багряного, В. Барку, Т. Осьмачку, Ю. Клена, Ю. Шевельова та багато інших).

Українські письменники-емігранти, зокрема ті, хто врятувався від більшовицьких репресій, прагнули відродити українське культурне життя на окупованій німцями території. У Харкові виходила газета «Нова Україна» (А. Любченко, Ю. Шевельов). Багато уваги літературним справам приділяла редагована У. Самчуком газета «Волинь».

В. Винниченко звернувся до письменників української діаспори з настановою писати на теми, заборонені в СРСР. Так з'явилися твори: «Марія» Уласа Самчука, «Жовтий князь» Василя Барки, «Тигролови», «Сад Гетсиманський» Івана Багряного та ін. Найголовніша тема творів письменників-емігрантів - викриття сталінського тоталітарного режиму. У творах присутні мотиви туги за рідною Батьківщиною, прагнення їй щасливої долі і світлого незалежного майбутнього.

Незважаючи на утиски українського письменництва з боку існуючої радянської влади, творчість митців діаспори набула сплеску в період 40 - 50-х років ХХ ст.